

Anja C. Andersens tale ved modtagelsen af Rungstedlundprisen

Taler

Anja C. Andersen
Prismodtager

Dato

16. september 2024

Sted

Karen Blixen Museum,
Rungstedlund

Deres Majestæt, borgmester, Rungstedlunds bestyrelse, tidligere prismodtagere, ærede gæster.

Tusind tak for den smukke motivering fra Merete Pryds Helle, og af hjertet tak for den fornemme hæderspris.

Jeg har desværre aldrig haft den fornøjelse at have truffet Karen Blixen, men jeg er ret sikker på, at hvis et møde, på tværs af rum og tid, blev muligt, ville vi hurtigt falde i en god samtale. Og mon ikke vi så på et tidspunkt ville begynde at tale om stjernerne på himlen?

For nattehimlen er ikke kun et sort lærred med små, lysende prikker på, den er i høj grad også et manuskript. En slags huskeseddel for storytellers.

Der er fire lange bånd af stjernebilleder hen over himlen i en samlet historie, som de antikke mytefortællere kunne bruge som både et dramatisk højdepunkt ved at udpege stjernebillederne, men også som en måde at huske rækkefølgen af de enkelte historier.

Der er f.eks. Perseus-sagnet, som er spundet over stjernebillederne Andromeda, Cassiopeia, Perseus, Pegasus og Hvalfisken.

Herakles-sagnet, der involverer Herakles, Løven, Hydra, Krebsen, Tyren og Dragen. Samt historien om Kallisto og hendes forvandling til en bjørn, der involverer det nok meste folkekære stjernebillede, Store Bjørn, også kendt som Karlsvognen, og så Bjørnevogteren, også kendt som Bootes.

Det af de fire sagn, som jeg selv personligt har funderet mest over, er den

historie, der involverer Orion, Store Hund, Lille Hund og ikke mindst Plejaderne, der er det, stjernebillede, mange måske bedre kender som Syvstjernen.

I græsk mytologi er Orion en kæmpestor og smuk jæger fra Grækenland, han er søn af Poseidon eller født af Jorden. Myterne om ham er stærkt varierende, men Orion skulle efter sigende have held i både jagt og kærlighed og være far til intet mindre end 50 sønner.

Vi ser Orion som et meget imponerende stjernebillede på vores vinterhimmel, hvor han konstant jager sammen med sine to hunde (Store Hund og Lille Hund). Det, han jager, er Plejaderne og Haren.

Stjernebilledet Plejaderne udgøres ifølge den græske mytologi af de syv døtre af Atlas og Pleione. Ifølge mytologien var Atlas en kæmpe, der boede på vestkanten af Jorden og bar himmelhvælvet på sine skuldre. Fordi han var travlt beskæftiget med at holde himlen oppe, var han ikke i stand til at beskytte sine døtre mod jægeren Orions meget ihærdige tilnærmelser.

For at hjælpe Atlas med at beskytte døtrene mod kvindebedåreren Orion forvandlede Zeus dem til stjerner og satte dem op på nattehimlen. På den måde er de for evigt ude af rækkevidde for Orion, selvom han nat efter nat kan ses i bevægelse hen over himlen med sine hunde på jagt efter dem.

Det, jeg finder interessant ved denne historie, er den løsning, som Atlas og Zeus kom frem til. Nemlig at de syv døtre skal placeres på stjernehimlen, for at Orion ikke kan nå dem. Det er jo på en måde det, vi i dag ville kalde en klassisk MeToo-historie, og derfor bemærkelsesværdigt, at det er de syv søstre, der skal "fjernes", og ikke Orion.

Hvis man står ude om aftenen og ser op på stjernebilledet Syvstjernen, så er der det finurlige, at man som oftest kun kan tælle sig frem til seks stjerner. For den sidste af de syv er både svag i lysstyrke og en variabel stjerne, dvs. en stjerne, der ændrer sin lysstyrke, således at den nogle gange ikke kan ses med det blotte øje. Dette fænomen er der selvfølgelig også blevet knyttet en god historie til.

Sagnet siger nemlig, at den ene søster forelskede sig i et almindeligt (og ufuldkomment) menneske, hvorefter hun gik i skjul, så derfor kan vi kun se seks

stjerner. En gang imellem kommer hun dog svagt til syne, når hun besøger sine søstre.

Skulle I være i besiddelse af en fuglekikkert, en jagtkikkert eller en teaterkikkert, så brug den endelig til at se op mod Syvstjernen. For hvis man ser på stjernebilledet med blot en lille kikkert, så vil man ikke alene kunne finde den fortabte syvende søster, men også se, at stjernebilledet består af en del yderligere stjerner. Så der er ikke kun syv søstre, men omkring 21.

Fra andre kulturkredse som f.eks. Nordamerikas urbefolkninger, vikingerne, aboriginerne og kineserne kendes andre stjernebilleder med egne myter tilknyttet. En ting, som jeg blev særlig betaget af, da jeg hørte om det, var de historier om konstellationer på himlen, som findes hos de australske aboriginere.

For i dag ved vi, at vi bor i Mælkevejen, som er en såkaldt spiralgalakse. Det, vi ser som et lysende bånd hen over himlen, udgøres af en flad skive af stjerner, hvorimellem der befinder sig gas og støvskyer. Idet vi befinder os inde i denne skive af stjerner, gas og støv, så er det, at vi ser ind i skiven!

Da vi står på Jorden – som jeg håber, vi alle kan blive enige om er rund? – så er det sådan, at vi fra Jorden ser ind i forskellige retninger af skiven, alt efter hvor på Jorden vi befinder os. Solen og Jorden befinder sig ikke i Mælkevejens centrum, altså midt i skiven, men godt to tredjedele ude til den ene side.

Når vi her fra Danmark ser op mod Mælkevejen, så er det, vi ser af vores egen galakse, den yderste del af en af Mælkevejens ydre spiralarme kaldet Perseusarmen. Men hvis man står på den sydlige halvkugle, såsom i Australien, Sydafrika eller Sydamerika, og ser op mod Mælkevejen, så ser man ind mod Mælkevejens centrum, ind mod galaksens hjerte.

Da stjernevrmlen er meget større ind mod centrum af vores galakse, kommer man ikke uden om, at stjernehimlen er noget mere spektakulær set fra den sydlige halvkugle. Står man således i Australien en mørk aften, vil man opleve, at der er langt, langt flere stjerner på himlen, end hvad vi ser her fra Danmark.

Det har den interessante pointe, at hvor vi her i Europa har digtet historier baseret på de mønstre, de lysende prikker, stjernerne, udgør på himlen, så har

aboriginerne i Australien digtet deres historier over de steder på himlen, hvor der ikke var fyldt med stjerner.

For når man står i Australien, er det bemærkelsesværdige, at der findes steder på himlen, hvor der er helt mørke plamager midt i stjernevrmlen. Disse mørke plamager ved vi i dag er gas- og støvskyer, som skygger for lyset fra de bagvedliggende stjerner. Men denne interessante naturvidenskabelige vinkel er egentlig helt irrelevant for det spændende i historien. For aboriginerne har digtet historier ud fra de former og figurer, som disse mørke skyer har på den sydlige stjernehimmel.

Det, jeg finder så fascinerende ved dette, er, at mennesker har siddet på forskellige kontinenter rundt om bålet og set op mod nattehimmelen. Her har man bidt mærke i det, som var særligt, det, som stod frem som det usædvanlige. På den nordlige himmel, hvor vi er, er det særlige, at vi kan se stjerner, der lyser på en mørk baggrund. Men på den sydlige himmel er det virkelig usædvanlige de mørke områder, hvor der ingen stjerner er at se.

Fælles for kulturerne er, at der blev digtet gode historier om helte og heltinder, der endte med en pointe, man bagefter kunne sidde og spekulere over. For en god historie er jo ofte en, som giver stof til eftertanke.

Der er noget storslået over, hvordan disse stjernebilleder forbinder os som mennesker over tid og over afstand. For før opfindelsen af de elektroniske hjælpemidler, vi alle er afhængige af i dag for at være i kontakt med hinanden og verden, så var en af måderne, man kunne føle sig forbundet til et andet menneske, der befandt sig langt væk, gennem stjernerne. Det kunne f.eks. være ved at aftale, at man begge på et bestemt tidspunkt på døgnet så mod den samme stjerne, mens man sendte hinanden en kærlig tanke.

Her er stjernebilledet Syvstjernen et godt bud på et stjernebillede, som kan ses fra en god del af både den nordlige og den sydlige stjernehimmel. Så vælg f.eks. det, hvis du skulle få lyst til at være i kontakt med andre på en mere himmelsk måde.

Mon ikke også Karen Blixen har set på netop dette stjernebillede fra både Rungstedlund og sin afrikanske farm?

Med dette vil jeg gerne endnu en gang takke for den fine hæder, som denne pris er.

Kilde

bog.dk

Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

Takketale

Relateret

Merete Pryds Helles tale ved overrækkelsen af Rungstedlundprisen til Anja C. Andersen 16. september 2024

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/anja-c-andersens-tale-ved-modtagelsen-af-rungstedlundprisen>